

Hanna Hall

Rankingi uczelni jako przedmiot opinii ich interesariuszy oraz źródło informacji dla kandydatów na studia

---

Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu 30, 491-503

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HANNA HALL¹
Politechnika Rzeszowska

RANKINGI UCZELNI JAKO PRZEDMIOT OPINII ICH INTERESARIUSZY ORAZ ŹRÓDŁO INFORMACJI DLA KANDYDATÓW NA STUDIA

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza kryteriów konstruowania wyników i opinii środowiska akademickiego na temat rankingów uczelni, jak również ich miejsca wśród innych mechanizmów oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych oraz w procesie wyboru uczelni przez kandydatów na studia. W artykule wykorzystano wyniki analizy źródeł wtórnych, w tym m.in. dotyczących procesu konstruowania najpopularniejszych światowych i polskich rankingów. Zaprezentowano także wyniki badań autorki artykułu związanych z analizowanym obszarem tematycznym.

Słowa kluczowe: rankingi uczelni, kryteria, metody oceny jakości usług edukacyjnych, szkoły wyższe, opinie

Wprowadzenie

Obecnie przed uczelniami stawiane są nieustannie nowe wyzwania dotyczące jakości usług edukacyjnych, podyktowane m.in. kierunkami rozwoju szkolnictwa wyższego związanymi z realizacją procesu bolońskiego, globalną konkurencją, zmianami w oczekiwaniach i rynkowych zachowaniach młodych ludzi, postępem nauki, rozwojem gospodarki i społeczeństwa, wzrostem odpowiedzialności względem poszczególnych grup interesariuszy, w tym studentów, pracodawców, państwa. Celem oceny jakości usług edukacyjnych uczelni jest przede wszystkim dostarczenie wszystkim tym grupom wiarygodnych informacji o poziomie realizowanych przez uczelnie funkcji kształceniowych, badaw-

---

¹ hhall@prz.edu.pl.

czych i związanych z relacjami z otoczeniem, umożliwiającym dokonywanie porównań i podejmowanie na ich podstawie słusznym wyborów. Jednym z narzędzi tej oceny o najbardziej subiektywnym charakterze są rankingi, którym poświęcono niniejszy artykuł.

Metody oceny jakości usług edukacyjnych szkół wyższych

Przyjęte w Polsce rozwiązania w zakresie zapewniania jakości kształcenia powinny być zgodne z wytycznymi zawartymi w dokumencie „Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area”, przyjętym przez ministrów na konferencji w Bergen w 2005 roku, w którym określono standardy i wytyczne dotyczące wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, jak również zewnętrznego systemu oceny jakości programów oraz instytucji i agencji zapewniania jakości kształcenia².

Obowiązek tworzenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości został wprowadzony Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia³. Znowelizowana w 2011 roku ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym⁴ stawia przed uczelniami nowe wyzwania w obszarze doskonalenia jakości kształcenia. Wynikają one z dalszej potrzeby harmonizacji polskiego systemu szkolnictwa wyższego z rozwiązaniami wdrażanymi w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego. Priorytetowe znaczenie ma w tym względzie właśnie podnoszenie jakości studiów i efektywności szkolnictwa wyższego. Rozwiązania zawarte w ustawie mają na celu doprowadzenie do tego, aby polskie szkolnictwo wyższe osiągnęło lepszą pozycję w świecie, stało się atrakcyjnym miejscem prowadzenia badań dla uczonych z zagranicy, a także atrakcyjnym miejscem zdobywania wiedzy dla zagranicznych studentów⁵.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości, odnoszący się do wszystkich etapów i aspektów procesu dydaktycznego powinien uwzględniać wszystkie formy

---

² *Polskie szkolnictwo wyższe, stan, uwarunkowania i perspektywy*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 259–260.

³ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, http://www.bip.nauka.gov.pl/_gALLERY/26/29/2629/20070712_rozporzadzenie_standardy_ksztalcenia.pdf (21.10.2011).

⁴ Ustawa z 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw, DzU nr 84, poz. 455.

⁵ Uzasadnienie do projektu ustawy, http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/Aktualnosci/UZASADNIENIE_do_projektu_ustawy_z_20100730.pdf (23.07.2010).

weryfikowania efektów kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów, osiągniętych przez studenta w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, oceny dokonywane przez studentów oraz wnioski z monitorowania kariery zawodowej absolwentów uczelni⁶. Integralną częścią tego systemu są badania ankietowe, prowadzone wśród kandydatów na studia, studentów, absolwentów i pracodawców, przy czym badania opinii studentów dotyczące zajęć dydaktycznych i nauczycieli akademickich, którzy je prowadzą oraz badania losów absolwentów należą obecnie do badań obowiązkowych (zgodnie z Ustawą z 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym). Przedmiotem nieobowiązkowych badań są coraz częściej realizowane na uczelniach badania satysfakcji studentów, opinii i oczekiwań pracodawców względem absolwentów.

Do głównych metod służących zewnętrznym mechanizmom zapewniania jakości kształcenia należą:

- akredytacja,
- certyfikacja,
- benchmarking.

Akredytacja uczelni/kierunku studiów to zinstytucjonalizowana i systematycznie prowadzona działalność, zgodnie z przyjętymi wymaganiami, która upewnia społeczność akademicką, opinię publiczną oraz inne zainteresowane podmioty otoczenia, że proces bądź program kształcenia ma jasno określone i prawidłowe cele, a uczelnia dotrzymuje warunków, umożliwiających ich osiągnięcie, faktycznie je realizuje i można oczekiwać, że będzie je realizować w przyszłości⁷. Wyróżnia się akredytację:

- obowiązkową – państwową, dokonywaną przez Państwową Komisję Akredytacyjną,
- nieobowiązkową – środowiskową, dotyczącą wybranych kierunków studiów⁸.

---

⁶ M. Tutko, *Wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia*, Uniwersytet Jagielloński, <http://www.jakosc.uj.edu.pl/wewnetrzne-systemy-zapewniania-jakosci-ksztalcenia> (5.03.2012).

⁷ *Trends 2003. Progress towards European Higher Education Area*, raport przygotowany dla European University Association, lipiec 2003, s. 81; J. Maciąg, *Jakość edukacji wyzwaniem społeczeństwa XXI wieku*, w: *Jakość wobec wyzwań i zagrożeń XXI wieku*, red. N. Majchrzak, A. Zduniak, Wyd. Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2010, s. 25.

⁸ Do polskich komisji środowiskowych realizujących nieobowiązkową akredytację należą m.in. Komisja Akredytacyjna Uczelni Technicznych (KAUT), Komisja Akredytacyjna Uczelni Medycznych (KAUM), Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych (FPAKE), Komisja Akredytacyjna Uczelni Rolniczych, Komisja Akredytacyjna Uczelni Pedagogicznych.

Certyfikacja jest szczególnym rodzajem audytu zewnętrznego, wykonywanego przez niezależną, upoważnioną jednostkę certyfikującą w celu przyznania certyfikatu, przy czym audyt zewnętrzny jest stosowaną w ewaluacji metodą formalnego badania i oceny zgodności badanego obiektu z określonymi wymaganiami. Jest to ocena przeprowadzana w formie wizytacji zespołu oceniającego⁹. Certyfikaty wydawane są na ogół przez akredytowane lub cieszące się powszechnym zaufaniem instytucje, np. instytucje branżowe, środowiskowe, agencje rządowe. Wśród znanych i stosowanych certyfikatów jednostek można wyróżnić certyfikat zgodności z wymaganiami normy PN-EN ISO 9001:2009¹⁰ (certyfikat taki ma, np. Wydział Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej).

Benchmarking w wypadku uczelni to uniwersalna metoda oceny, polegająca na ciągłym porównywaniu stosowanych procedur, działalności, funkcji, produktów itp. z celowo znalezionym i stosowanym przez najlepsze szkoły rozwiązaniem, tak aby wzorując się na nich i bazując na ich doświadczeniu uzyskać przewagę konkurencyjną lub zostać najlepszym w sektorze. Benchmarking stwarza szerokie możliwości zastosowania w szkolnictwie wyższym i może się stać użyteczną techniką w walce konkurencyjnej w następujących zakresach:

- jakość usług edukacyjnych,
- procesy: dydaktyczny, naukowo-badawczy oraz administracyjny,
- ludzie – pracownicy uczelni (motywacja, kwalifikacje, doświadczenie).

Benchmarking jako metoda oceny jakości usług edukacyjnych uczelni jest szeroko stosowany w Stanach Zjednoczonych, Australii i Wielkiej Brytanii. W Polsce jego najpopularniejszą formą są rankingi¹¹, ich celem tworzenia jest dostarczenie informacji o jakości usług edukacyjnych uczelni podmiotom z ich otoczenia, a szczególnie podejmującym decyzję o wyborze uczelni kandydatom na studia. Gromadzenie danych do rankingów polega na dobrowolnym wypełnianiu przez respondentów (m.in. przedstawicieli uczelni, dysponujących niezbędnymi informacjami i danymi) ankiet oceniających. Ich autorami w Polsce są przede wszystkim czasopisma, np. „Newsweek”, „Rzeczpospolita”, „Wprost”, „Home & Market”. Kryteriom, wynikiom i wnioskom wynikającym

---

⁹ A. Hamroł, M. Mantura, *Zarządzanie jakością. Teoria i praktyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2005, s. 191.

¹⁰ J. Maciąg, *Jakość edukacji...*, s. 26.

¹¹ Szerzej na temat zastosowania benchmarkingu w szkolnictwie wyższym: K. Hamalainen, A.D. Jessen, M. Kaartinenen-Koutaniemi, D. Kristoffersen, *Benchmarking in the improvement of Higher Education*, ENQA, Helsinki 2003; J. Nazarko, K.A. Kuźmicz, J. Urban, *Benchmarking szansą poprawy pozycji konkurencyjnej polskich uczelni*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2009, nr 2/34, s. 4 i nast., za: J. Maciąg, *Jakość edukacji...*, s. 29–30.

z tworzenia i znaczenia najpopularniejszych światowych i polskich rankingów poświęcono kolejne części artykułu.

Światowe i ogólnopolskie rankingi uczelni – kryteria i wyniki

Do najważniejszych światowych rankingów uczelni należą QS World University Rankings, Times Higher Education World University Rankings autorstwa Thomson Reuters¹² oraz Academic Ranking of World Universities (ranking szanghajski) – tabela 1.

Pierwszy z wymienionych rankingów – QS World University Rankings jest jednym z najbardziej zaufanych światowych rankingów uniwersyteckich. Do kryteriów branych w nim pod uwagę należą¹³:

- reputacja akademicka, czyli subiektywna ocena uczelni przez naukowców, ekspertów – 40% ogólnej punktacji,
- reputacja wśród pracodawców – 10%,
- liczba nauczycieli akademickich przypadających na liczbę studentów uczelni – 20%,
- wskaźnik cytowań – 20%,
- liczba studentów zagranicznych i wykładowców z zagranicy – po 5% ogólnej punktacji.

Spośród 700 szkół uwzględnionych w tym rankingu aż 130 pochodzi z USA, bardzo silną pozycję mają też uczelnie z Wielkiej Brytanii. Najlepszą na świecie uczelnią w 2012 roku, według rankingu QS World University Rankings, był amerykański Massachusetts Institute of Technology¹⁴.

W kolejnych rankingach – Times Higher Education World University Rankings¹⁵ oraz w „rankingu szanghajskim” (opracowanym przez Uniwersytet Jiao Tong w Szanghaju)¹⁶, wykorzystano następujące grupy kryteriów. W pierwszym z nich¹⁷:

---

¹² Thomson Reuters jest największą na świecie międzynarodową multimedialną agencją informacyjną, <http://reuters.pl/tr/index.action> (15.12.2012).

¹³ QS World University Rankings 2012/13, <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2012> (15.11.2012).

¹⁴ Cambridge górą, <http://kopalniawiedzy.pl/QS-World-University-Rankings-ranking-uniwersytetow-szkoly-wyzsze-Uniwersytet-Jagiellonski-Uniwersytet-Warszawski,16592> (12.09.2012).

¹⁵ World University Rankings 2012–2013, <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2012-13/world-ranking> (22.11.2012).

¹⁶ Academic Ranking of World Universities – 2012, <http://www.shanghai-ranking.com/ARWU2012.html> (10.03.2013).

¹⁷ W każdej z wymienionych grup występuje wiele podgrup o określonej procentowej wadze. The World University Rankings 2012–2013, <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2012-13/world-ranking/methodology> (22.11.2012).

- nauczanie – 30% ogólnej punktacji rankingowej,
- badania (liczba, dochody, reputacja) – 30%,
- cytowania – 30%,
- transfer wiedzy (innowacyjność) – 2,5%,
- wizerunek międzynarodowy (liczba zagranicznych studentów, doktorantów, wykładowców, publikacje z zagranicznym współautorem) – 7,5%.

W rankingu szanghajskim z kolei wzięto pod uwagę¹⁸:

- jakość edukacji (liczbę absolwentów, którzy zdobyli Nagodę Nobla lub określone inne nagrody) – 10%,
- wyniki badań – publikacje w określonych wydawnictwach (Nature i Science) i cytowania na określonych listach – 40%,
- jakość kadry (cytowania, Nagrody Nobla i inne nagrody) – 40%,
- osiągnięcia naukowe w przeliczeniu na jednego pracownika naukowego uczelni – 10%.

Tabela 1

10 najlepszych uczelni świata i Europy w 2012 roku według rankingów: World University Rankings, Times Higher Education, World University Rankings i Academic Ranking of World Universities (ranking szanghajski)

Lp.	10 najlepszych uczelni na świecie według QS World University Rankings	10 najlepszych uczelni na świecie według Times Higher Education World University Rankings	10 najlepszych uczelni na świecie według Academic Ranking of World Universities (ranking szanghajski)	10 najlepszych uczelni na świecie pod względem reputacji według Times Higher Education World University Rankings	10 najlepszych uczelni w Europie według Times Higher Education World University Rankings*
1.	Massachusetts Institute of Technology (MIT), United States	California Institute of Technology, United States	Harvard University, United States	Harvard University, United States	University of Oxford, United Kingdom (2)
2.	University of Cambridge, United Kingdom	Stanford University, United States	Stanford University, United States	Massachusetts Institute of Technology, United States	University of Cambridge, United Kingdom (7)
3.	Harvard University, United States	University of Oxford, United Kingdom	Massachusetts Institute of Technology (MIT), United States	University of Cambridge, United Kingdom	Imperial College London, United Kingdom (8)
4.	University College London (UCL), United Kingdom	Harvard University, United States	University of California, Berkeley, United States	Stanford University, United States	ETH Zürich – Swiss Federal Institute of Technology Zürich, Switzerland (12)

¹⁸ *Indicators and Weights for ARWU*, <http://www.shanghairanking.com/ARWU-Methodology-2012.html> (10.03.2013).

5.	University of Oxford, United Kingdom	Massachusetts Institute of Technology United States	University of Cambridge, United Kingdom	University of California, Berkeley United States	University College London, United Kingdom (17)
6.	Imperial College London, United Kingdom	Princeton University, United States	California Institute of Technology, United States	University of Oxford, United Kingdom	University of Edinburgh, United Kingdom (32)
7.	Yale University, United States	University of Cambridge, United Kingdom	Princeton University, United States	Princeton University, United States	London School of Economics and Political Science, United Kingdom (39)
8.	University of Chicago, United States	Imperial College London, United Kingdom	Columbia University, United States	University of Tokyo, Japan	École Polytechnique Fédérale de Lausanne, Switzerland (40)
9.	Princeton University, United States	University of California, Berkeley United States	University of Chicago, United States	University of California, Los Angeles, United States	Karolinska Institute, Sweden (42)
10.	California Institute of Technology (Caltech), United States	University of Chicago, United States	University of Oxford, United Kingdom	Yale University, United States	Ludwig-Maximilians-Universität München, Germany (48)

* w nawiasach, w ostatniej kolumnie wpisano miejsce wyszczególnionych, najlepszych uczelni europejskich w rankingu światowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: QS World University Rankings, Times Higher Education World University Rankings i Academic Ranking of World Universities – 2012. Za: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2012>; <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2012-13/world-ranking>; <http://www.shanghairanking.com/ARWU2012.html>.

Jak wynika z analizy wyników wymienionych rankingów, czołówkę najlepszych uczelni na świecie zdominowały uczelnie amerykańskie i brytyjskie (w pierwszej dziesiątce nie ma innych uczelni). Wielka Brytania zdominowała też czołówkę europejskiego rankingu. We wszystkich rankingach pozycja polskich uczelni jest wyjątkowo słaba. Najwyższe miejsca (w czwartej setce), zajmują Uniwersytet Jagielloński i Uniwersytet Warszawski. Nieco lepiej polskie uczelnie wypadają w ocenach częściowych (w obszarze konkretnych nauk, np. przyrodniczych, humanistycznych, społecznych i o zarządzaniu) niż w ogólnych¹⁹. Konstrukcja zaprezentowanych rankingów (zastosowane w nich kryteria) podkreśla współczesną rolę jakości kształcenia i badań, ale także otwartości na otoczenie (np. opinie pracodawców o uczelni, transfer wiedzy) i umiędzynarodowienia studiów (liczba studentów zagranicznych, wykładowców z zagranicy).

¹⁹ Najlepsze uczelnie świata i ranking ich reputacji, <http://kopalniawiedzy.pl/Times-Higher-Education-World-University-Rankings-uczelnie-reputacja-ranking,16741> (5.10.2012); *Cambridge górą*, <http://kopalniawiedzy.pl/QS-World-University-Rankings-ranking-universytetow-szkolywyzsze-Uniwersytet-Jagiellonski-Uniwersytet-Warszawski,16592> (12.09.2012).

cy, publikacji z udziałem zagranicznych współautorów i inne międzynarodowe sukcesy naukowe, w tym liczba absolwentów czy pracowników, którzy otrzymali Nagrodę Nobla lub inne nagrody i medale). Konstrukcja rankingów wyraża tym samym ideę modelu uniwersytetu trzeciej generacji (rynkowego, przedsiębiorczego), który budzi jeszcze kontrowersje w polskim środowisku akademickim, ale od którego (być może nie w całkiem czystej postaci), z uwagi na postępujące procesy globalizacyjne, wydaje się nie ma odwrotu.

Swoistą nowością w dziedzinie rankingów uczelni jest publikowany także przez Thomson Reuters światowy ranking uczelni według ich reputacji. Lista 100 najlepszych na świecie uczelni oparta jest w tym rankingu na subiektywnych opiniach naukowców (ekspertów w dziedzinie szkolnictwa wyższego) z całego świata (tab. 1). W zestawieniu tym nie ma ani jednej uczelni z Polski²⁰.

Rankingi uczelni wyższych, bardzo popularne od wielu lat w Stanach Zjednoczonych, w Polsce zaczęły się pojawiać po zmianie ustrojowej. Pierwszy taki ranking (uważany w środowisku akademickim za nieudolny) ogłosił w 1993 roku tygodnik „Wprost”²¹. W kolejnych latach pojawiało się też wiele innych rankingów czasopism „Polityka”, „Newsweek”, „Home & Market”. Najpopularniejszym w Polsce rankingiem (publikowanym od 1999 r.), jest ranking Fundacji Edukacyjnej Perspektywy i Rzeczypospolitej²². Ma on najbardziej szczegółowy ze wszystkich, wielokryterialny charakter, uwzględnia bowiem 33 kryteria w ramach 6 grup. Należą do nich: prestiż (25%), innowacyjność (5%), potencjał naukowy (15%), efektywność naukowa (30%), warunki studiowania (10%) oraz umiędzynarodowienia studiów (15%)²³. Na szczycie rankingu uczelni akademickich (w 2012 r.) znalazły się najlepsze polskie uczelnie w skali światowej: Uniwersytet Jagielloński oraz Warszawski. Na kolejnych miejscach znajdowały

---

²⁰ *The World Reputation Ranking*, <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2013/reputation-ranking> (22.11.2012).

²¹ A. Proń, *Nie stosować, szkodzi*, „Forum Akademickie” 2011, nr 10.

²² Fundacja Edukacyjna Perspektywy i Rzeczypospolita opracowują w sumie cztery rankingi odzwierciedlające różnorodność uwarunkowań i misji pełnionych przez główne grupy polskich uczelni. Są to: Ranking Uczelni Akademickich obejmujący tradycyjnie wszystkie (z wyjątkiem uczelni artystycznych) szkoły wyższe w kraju, mające uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora, Ranking Niepublicznych Uczelni Magisterskich, Ranking Niepublicznych Uczelni Licencjackich i Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych. Szerzej: *O rankingu szkół wyższych 2012*, http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=5155&Itemid=906 (10.03.2013).

²³ *Metodologia rankingu uczelni akademickich 2012*, http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=5053&Itemid=906 (11.11.2012).

się Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wyprzedzając Politechnikę Warszawską i Wrocławską²⁴.

Filozofią rankingu Fundacji Edukacyjnej Perspektywy i Rzeczypospolitej jest dążenie do zidentyfikowania uczelni najlepszych, a nie największych. Duża liczba kryteriów i ukierunkowanie na jak największą liczbę twardych danych, pochodzących z coraz obszerniejszych komputerowych baz danych publikacji i cytowań, przy zmniejszeniu wagi danych „miękkich” (uzyskiwanych na podstawie badań ankietowych), jest z pewnością istotną zaletą tego rankingu. W środowisku akademickim budzi on jednak kontrowersje, na co zwrócono uwagę w dalszej części artykułu.

Rankingi uczelni jako źródło informacji w opinii środowiska akademickiego

Realizowane w Polsce rankingi spotykają się z licznymi zarzutami środowiskowymi, dotyczącymi ustalonych kryteriów, nierzetelnego doboru prób do badań (próbą niereprezentatywną), możliwości nierzetelnego podawania informacji przez niektóre uczelnie biorące udział w rankingu (których nie można zweryfikować na podstawie innych źródeł), nieetyczne działania czasopism tworzących rankingi wobec uczelni, w tym nacisk na udział w rankingu i równoczesne wykupywanie reklam w czasopiśmie, umieszczenie w rankingu uczelni, które nie wzięły w nim udziału (na podstawie okrojonych ogólnodostępnych danych), informowanie opinii publicznej, że uczelnie nie brały udziału w ankiecie rankingowej ze względu na obawę o miejsce w rankingu²⁵. Ogólnie rzecz ujmując, w ogólnopolskich rankingach uwzględnia się różne kryteria, różnie dobiera się próby do badań i wykorzystuje różne metody gromadzenia danych, co powoduje, że dana uczelnia może znajdować się w każdym z rankingów na zupełnie innej pozycji (np. Uniwersytet Warszawski, jedna z dwóch najlepszych polskich uczelni, notowanych w światowych rankingach, obok Uniwersytetu Jagiellońskiego, w rankingu „Wprost” uczelni publicznych znalazł się na siódmym miejscu, w rankingu „Perspektyw” i „Rzeczypospolitej” – na drugim).

Zarzuty dotyczą też najpopularniejszego obecnie rankingu Fundacji Edukacyjnej Perspektywy i Rzeczypospolitej, mimo jego niewątpliwie wysokiego poziomu szczegółowości i starań w rzetelności tworzenia. Dotyczą one przede wszystkim uniwersalizmu w zastosowanych kryteriach, który jest uzasadniony w rankingach amerykańskich uniwersytetów ze względu na podobną strukturę

²⁴ *Ranking uczelni akademickich 2012*, http://www.perspektywy.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=5074&Itemid=909 (11.11.2012).

²⁵ *Ranking uczelni wprowadza w błąd (protest)*, http://wyborcza.pl/1,95892,11726167,Ranking_uczelni_wprowadza_w_blad__protest_.html (15.05.2012).

większości z nich²⁶, jednak w odniesieniu do specjalistycznych polskich uczelni nie wydaje się być odpowiedni (np. ze względu na różnicę w szansach na cytowanie publikacji w zależności od rodzaju nauk dominujących w danym uniwersytecie, większe w naukach przyrodniczych niż społecznych czy humanistycznych). Kolejne zarzuty koncentrują się wokół doboru próby do badań w ramach niektórych kryteriów (np. dobór pracodawców do oceny ich preferencji względem absolwentów czy kadry akademickiej w celu oceny reputacji uczelni)²⁷.

Rankingi uczelni są negatywnie postrzegane przez wielu przedstawicieli środowiska akademickiego, którzy traktują je głównie jako narzędzie promocji, medialne wydarzenie, narzędzie zwiększania sprzedaży czasopism. Stanowią one jednak istotne źródło informacji dla studentów. Jak wynika z badań zrealizowanych przez autorkę artykułu, w pierwszym semestrze roku akademickiego 2010/2011, dotyczących procesu wyboru Wydziału Zarządzania PRz przez kandydatów na studia²⁸, rankingi można uznać za jedno z najważniejszych źródeł informacji wykorzystywanych w procesie wyboru uczelni. Znalazły się one na piątym miejscu, po zdecydowanie najważniejszych stronach www uczelni, materiałach drukowanych (informatory, broszury, ulotki), targach edukacyjnych i internetowych portalach uczelnianych. Za nimi znalazły się m.in. portale miejskie, plakaty, pracownicy uczelni podczas akcji rekrutacyjnych, pracownicy dziekanatów, artykuły i reklama w prasie.

Z badań pilotażowych autorki artykułu, na temat miejsca rankingów w wyborze uczelni przez studentów i ich wiedzy na temat autorstwa i konstrukcji polskich rankingów²⁹ wynika, że rankingi uczelni były dla badanych studentów jednym z najważniejszych źródeł informacji. Znalazły się one na trzecim miejscu pod względem ważności spośród 17 wymienionych rodzajów źródeł (o formalnym i nieformalnym charakterze), po stronach www uczelni oraz opiniach znajomych i przyjaciół, a przed materiałami drukowanymi i kilkunastoma innymi kryteriami. Tylko siedem osób (z 55) potrafiło jednak nazwać jakiegokolwiek autora rankingu (sześciu studentów wymieniło „Perspektywy”, jeden dodatkowo „Wprost” i jeden „Newsweek”). Spośród badanej grupy, 18 osób

---

²⁶ Massachusetts Institute of Technology (MIT), najlepsza uczelnia 2012 r. według *QS World University Rankings*, mimo mylącej nazwy, która może powodować jego utożsamianie z Politechniką i porównywanie z nią innych uczelni o takim profilu, jest pełnoprawnym uniwersytetem.

²⁷ A. Proń, *Nie stosować, szkodzi...*

²⁸ Badanie zrealizowano metodą ankiety audytoryjnej wśród 352 studentów pierwszego semestru wszystkich kierunków WZ PRz i obydwu trybów studiów.

²⁹ Badania zrealizowano w semestrze zimowym 2012/2013 r., metodą ankiety internetowej wśród studentów I roku kilku uczelni (AGH w Krakowie, PRz w Rzeszowie, UMK w Toruniu). W badaniu wzięło udział 55 osób.

potrafiło wymienić jakiegokolwiek kryteria brane pod uwagę w rankingach uczelni, z którymi się spotkali (część z wymienionych nie występowała jednak w rzeczywistości). Studenci w ramach badania zostali także zapytani, jakie ich zdaniem kryteria powinny być przede wszystkim brane pod uwagę w rankingach uczelni. Najczęściej wymieniali oni możliwości znalezienia pracy po studiach i poziom zadowolenia studentów danej uczelni ze studiów.

Jak wspomniano, badania te, o pilotażowym, niereprezentatywnym charakterze, nie upoważniają do jakichkolwiek uogólnień, dostarczają jednak ciekawych orientacyjnych informacji, zdecydowanie inspirujących do dalszych badań na ten temat. Ich potrzeba wynika z niepokojąco dużego znaczenia rankingów dla badanej grupy osób w decyzji o wyborze uczelni, przy ograniczonej wiedzy na temat autora i szczegółów rankingu.

Podsumowanie

Zaprezentowane w artykule kwestie tworzenia i wyników światowych rankingów uczelni, a także najbardziej wartościowego i popularnego z polskich rankingów „Perspektyw” i „Rzeczpospolitej”, wskazują na projakościowe obecnie podejście do rankingowej oceny uczelni, ze szczególnym uwzględnieniem badawczej ich funkcji i postępujących procesów internacjonalizacyjnych. Jak przedstawiono w artykule, konstrukcja rankingów, w tym np. proces doboru prób do badań w ramach poszczególnych kryteriów, niegwarantujący reprezentatywności próby czy ustalone kryteria rankingów budzą zastrzeżenia. Szczególnie istotnym problemem w tworzeniu rankingów jest weryfikacja „jakości absolwentów”, której wyniki mogą być mało wiarygodne na podstawie badania przy wykorzystaniu ankiety czy wywiadu wśród wybranych pracodawców. Mankamenty konstruowania rankingów powodują więc wprowadzanie interesariuszy uczelni w błąd i możliwość podejmowania przez nich chybionych decyzji. Rankingi wpływają także na niekorzystne postrzeganie uczelni z końca rankingów oraz ich studentów w otoczeniu i w konsekwencji możliwość pogorszenia pozycji tych szkół przez oddziaływanie na zmniejszenie popytu na ich usługi.

Jednym z planowanych działań, na poziomie europejskim, mającym m.in. przeciwdziałać dotychczasowym mankamentom rankingów uczelni i dostarczeniu głównie kandydatom na studia wiarygodnych danych, jest stworzenie międzynarodowego rankingu uczelni U-Multirank (planowane na 2014 r.). Umożliwi on porównanie uczelni o podobnych profilach, zdefiniowanych przez parametry zgrupowane w pięciu wymiarach: jakość nauczania i uczenia się (w tym wyniki dotyczące zatrudnialności), wyniki w zakresie badań, zdolność

do transferu wiedzy, wymiar międzynarodowy oraz realizacja misji regionalnej uczelni. Dane do tego rankingu zgromadzone zostaną przez konsorcjum przez analizę dostępnych krajowych oraz międzynarodowych baz statystycznych. Istotnym instrumentem badawczym będzie także kwestionariusz dotyczący satysfakcji studentów³⁰. Wykorzystanie tego kryterium oceny uczelni będzie dla kandydatów na studia z pewnością ważnym źródłem informacji, o czym świadczą m.in. wyniki przytoczonych pilotażowych badań autorki.

Mimo wielu słów krytyki pod adresem rankingów uczelni, należy zwrócić także uwagę na pozytywne konsekwencje ich tworzenia i publikowania. Należą do nich stymulowanie uczelni do konkutowania pod względem jakości kształcenia i podnoszenie jej poziomu. Konkutowanie to może jednak wpływać na niewłaściwe (niewskazane) dla danej uczelni finansowe plany i sposób rozdzielania środków finansowych ukierunkowane na zwiększenie szans na dobre miejsce w rankingu w przyszłości. Rankingi mogą też dostarczać interesariuszom użytecznych informacji o mocnych i słabych stronach uczelni, które to informacje traktować jednak należy z ostrożnością, przy równocześnie zalecanym wnikliwym spojrzeniu na sposób sporządzania danego rankingu. Rzadko będzie on bowiem wiernym odbiciem rzeczywistej sytuacji na danym rynku edukacyjnym.

Przedstawiona w artykule analiza skłania do wniosku o przewadze negatywnych opinii na temat potrzeby i sposobów sporządzania rankingów. Należy zatem rozważnie traktować wyniki rankingów, szczególnie jako źródła informacji w wyborze uczelni, w tym zwracanie uwagi na przyjęte kryteria, sposób gromadzenia danych i dobór próby do badań. Istnieje bowiem uzasadniona obawa o zbyt powierzchowny obecnie odbiór rankingów przez kandydatów na studia i nieproporcjonalne zainteresowanie procedurami ich tworzenia w relacji do ich roli informacyjnej w decyzji o wyborze uczelni.

UNIVERSITY RANKINGS AS A SUBJECT OF STAKEHOLDERS OPINION AND SOURCE OF INFORMATION FOR CANDIDATES FOR STUDIES

Summary

The purpose of the paper is to analyze the criteria for the construction of university rankings, their results and academics opinion on this subject. Attention was paid also to the place these rankings among other mechanisms of evaluation of the quality of universities education and in the

---

³⁰ A. Kurkiewicz, *Międzynarodowy ranking uczelni już w 2014 rok*, „Forum Akademickie” 2013, nr 2.

process of choosing a university made by candidates for studies. The paper uses the results of the analysis of secondary sources, including the process of constructing the world's most popular rankings as well as Polish rankings. There are also presented the results of author's research concerning the subject.

Keywords: university rankings, criteria, methods for assessing the quality of education, university, opinions

Translated by Hanna Hall